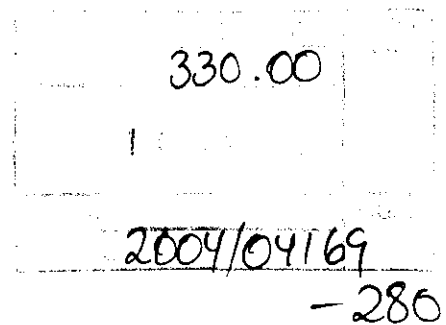

Senter mot etnisk diskriminering

LIK BEHANDLING • LIK MULIGHET • LIK RETT

Barne- og familiedepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO
For: Arni Hole

Vår ref.
04/454-AHA -- S

Deres ref.

Dato:
28.12.2004

Senter mot etnisk diskriminering er et uavhengig forvaltningsorgan som ble opprettet ved kgl. res 11.09.98. Senteret har to hovedoppgaver. Vi skal kartlegge omfanget av diskrimineringsproblemet i Norge, og vi skal dessuten yte retts hjelp til personer som føler seg diskriminert på grunn av trosbekjennelse, rase, hudfarge, eller nasjonal eller etnisk opprinnelse. Ytterligere informasjon om Senteret kan De finne på våre hjemmesider på Internett: www.smed.no

HØRING: NY BARNEHAGELOV

1. INNLEDNING

Senter mot etnisk diskriminering ("SMED") viser til Barne- og familiedepartementets oversendelse av hørings sak om ny barnehage lov av 09.11.2004, samt vårt brev til departementet 22.11.2004. Hørings svar innleveres med dette innen hørings fristen den 10.01.2004.

SMEDs hørings uttalelse er begrenset til de sidene av lovforslaget som gjelder videreføring av den såkalte "kristne formålsparagrafen som fastslår:

"Barnehagen skal hjelpe til med å gi barna en oppdragelse i samsvar med kristne grunnverdier".

SMED har i brev til departementet av 22.11.2004 anmodet om en forlenget høringsfrist for de høringsinstansene som ikke mottok saken på høring i første omgang, herunder SMED. Vi har ikke fått noen tilbakemelding på vårt brev og vår anmodning om utsettelse av høringsfristen fra departementet.

2. FORMÅLET MED LOVEN BØR REFORMULERES

Departementet fastslår i høringsnotatet punkt 6.1.2 at barnehagens formål "skal være å gi barna gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Barnehagen skal videre hjelpe til med å gi barna en oppdragelse i samsvar med kristne grunnverdier." Hva som ligger i formuleringen "kristne grunnverdier" er av departementet forklart slik:

Begrepet "kristne grunnverdier" er fortolket til å inneholde to hovedelementer: Kristne etiske normer som ærlighet, toleranse, rettferdighet, tilgivelse og lignende og den kristne tro og lære."

Sammenliknet med formålsbestemmelsen i opplæringslova § 1-2 (1), Høyesteretts praksis med utgangspunkt i denne jf Rt 2001.1006 KRL-saken, og nå til sist uttalelse fra FN's menneskerettighetskomité om fritaksretten for KRL-faget, fremstår forslaget til formålsparagraf i barnehage loven som foreldet.

Opplæringslova har en såkalt "kristen formålsparagraf", men den er formulert annerledes og viser til at barna i samarbeid med hjemmet skal hjelpe til med å gi elevene "ei kristen og moralsk oppseding". Høyesterett tolket i Rt 2001.1006 *KRL-saken* innholdet i begrepet "kristen og moralsk oppseding" slik:

... uttrykket "kristen og moralsk oppseding" må forstås slik at kristne og humanistiske verdier skal ses i sammenheng. Den kristne og den humanistiske tradisjon frembeier begge blant annet sannhet, menneskeverd, nestekjærlighet, demokrati og menneskerettigheter. Dette er felles verdier for nesten alle i Norge uansett religion og livssyn. Konvensjonene krever ikke at undervisningen i skolen skal være verdinøytral i forhold til dette...

SMED mener at lovforslaget er for dårlig utredet på dette punkt, og at departementet burde ha fremlagt forslag til en mer oppdatert formålsbestemmelse blant annet i lys av Høyesteretts uttalelser i *KRL-saken*. SMED mener at departementet og bør utrede en *livssyns- men ikke verdinøytral formålsbestemmelse*

Forutsatt at en "kristen formålsparagraf" videreføres uten at det gjennomføres ytterligere utredninger av alternative utforminger, anbefaler SMED at formålsbestemmelsen gis en annen og mer oppdatert utforming. Et alternativ som fremstår som mer livssynsnøytralt er en henvisning til en "kristen-humanistisk tradisjon". Dette er også formuleringer Høyesterett bruker når førstvoterende presiserer innholdet i formålsparagrafen i opplæringslova.

2. HVORFOR BØR FORMÅLET MED LOVEN ENDRES?

SMED er innforstått med at en såkalt "kristen formålsparagraf" ikke *uten videre* strider mot de internasjonale forpliktelsene staten har påtatt seg når det gjelder å sikre religions- og livssynsfrihet. FNs menneskerettighetskomité berører spørsmålet om formålsbestemmelsen i opplæringsloven når komiteen drøfter om *KRL-faget* krenker FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 18 punkt 4:

4. Konvensjonspartene forplikter seg til å respektere foreldres, og i tilfelle værgers, frihet til å sørge for sine barns religiøse og moralske oppdragelse i samsvar med deres egen overbevisning

Komiteen viser i punkt 14.5 til at formålsbestemmelsen i opplæringsloven gir kristendom en forrang fremfor andre religioner og livssyn i grunnskolen, mens unntaksbestemmelsen i lovens § 2-4 formelt gir fritak for ethvert aspekt ved *KRL-faget* som anses som religions- eller livssynsutøvelse. Komiteen fastslår på den bakgrunn at *KRL-faget* *kan være* i samsvar med artikkel 18, *arhengig av* hvorledes § 2-4 – om fritaksrett - implementeres.

Komiteen går imidlertid videre og fastslår i punkt 14.6 at systemet med en partiell fritaksrett legger en betydelig byrde på foreldrene i forhold til å gjøre seg kjent med innholdet i undervisningen, og hvilke aspekter ved undervisningen det med rimelig grunn kan søkes fritak fra. Videre fremhever også komiteen at vilkårene for å få fritak ut over standardmulighetene ikke er tilstrekkelig klare jf punkt 14.7. Komiteen fant i den aktuelle saken at systemet med partiell fritaksrett i praksis krenket artikkel 18 punkt 4. Denne argumentasjonen er overførbar når det gjelder formålsbestemmelsen i barnehageloven.

For å sikre at foresatte gis anledning til å ta barna ut av barnehagen, eller på annen måte legge premisser for hvilke aktiviteter barna skal delta i den tiden de oppholder seg i barnehagen, må det legges til rette for en formell dialog med foreldrene om de aktivitetene som kan komme i konflikt med foreldrenes livssyn og utøvelsen av dette. Dette er overhode ikke problematisert i forbindelse med forslaget til ny § 2 i barnehageloven når det gjelder religion- og livssynsminoriteter. Når det gjelder urfolks vises det imidlertid til at:

Barnekonvensjonens artikkel 30 sier at barn som tilhører en minoritet eller urbefolkning, har rett til å nyte godt av sin kultur, religion og eget språk. Arbeidsgruppens medlemmer mener at urbefolkningens rettigheter bør fremmes særskilt.

SMED vil fremheve at både urfolk og andre minoriteter nyter vern etter barnekonvensjonens artikkel 30, selv om artikkel 30 er særlig aktuell i forhold til samiske barn. De forpliktelsene som påhviler staten etter barnekonvensjonens artikkel 2 om ikke-diskriminering og artikkel 14 om tanke- og religionsfrihet, er imidlertid *vesentlige* i forhold til tros- og livssynsminoriteter.

I forskrift om rammeplan for barnehagen, fremgår det eksplisitt at rammeplanen "bygger på barnehagens formålsbestemmelse" og at det er fem fagområder som "alle barn i barnehager skal ha erfaring med i løpet av barnehageåret". Det første fagområdet som nevnes er "samfunn, religion og etikk". SMED merker seg at det i forskriften ikke er brukt betegnelsen "livssyn" og at den forrang "kristne grunnverdier" har i formålsbestemmelsen, ikke er nyansert i forskriften til rammeplan.

SMED mener på den bakgrunn at når et kristent livssyn og et såkalt kristent verdigrunnlag og kristen tro og lære, er gitt en forrang fremfor andre livssyn i formålsbestemmelsen og i nåværende forskrift til rammeplan, må retten til livssyns- og religionsfrihet jf SP artikkel 18 og Barnekonvensjonen artikkel 2 og artikkel 14 *sikres ved kompensatoriske tiltak og formelle rettigheter for tros- og livssynsminoriteter*. I den sammenheng mener vi lovforslaget er klart mangelfullt på 2 punkt:

- 1) Forslaget i barnehagelov § 2 tredje ledd bør inneholde en eksplisitt henvisning til *tros- og livssynsfrihet*, ikke kun *åndsfrihet*.
- 2) Forslaget til barnehagelov eller forskrift til loven, bør eksplisitt *konkretisere hvilke forpliktelser* som påhviler departementet som utferdiger rammeplanen, personalet i barnehagen mv, til å ivareta foreldrenes rett til å sørge for barnas religiøse og moralske oppdragelse.

SMED mener at lovforslaget som er fremlagt av departementet som helhet ikke i tilstrekkelig grad ivaretar religions- og livssynsminoritetenes rettigheter etter SP artikkel 18 og Barnekonvensjonen artikkel 14 smh artikkel 2. Dersom kristen formålsparagraf vedtas i nåværende form er det minste nødvendig å lov- og forskriftsregulere de rettighetene som tilkommer foreldre, og myndighetenes og det pedagogiske personalets forpliktelser overfor foreldrene.

3. KAN "KRISTEN FORMÅLSPARAGRAF" LEDE TIL DISKRIMINERING?

FNs menneskerettskomité vurderte utelukkende spørsmålet om konvensjonsstrid i forhold til partiell fritaksrett, men *kunne* vurdert KRL-saken også med utgangspunkt i andre konvensjonsbestemmelser herunder artikkel 26. Et system med en generell eller partiell fritaksrett vil i realiteten også gi et ulikt tilbud om undervisning på grunn av religion/livssyn, og en slik forskjell kan drøftes som et spørsmål om diskriminering på grunn av religion/livssyn jf SP artikkel 26. Hvorvidt en slik forskjellsbehandling er i samsvar med konvensjonspraksis når det gjelder krav til saklighet, er en omfattende diskusjon som forutsetter en debatt om berettigelsen av kristen formålsparagraf generelt.

Et tilsvarende perspektiv kan også anlegges på diskusjonen om kristen formålsparagraf i barnehageloven. Spørsmålet om hvorvidt en slik bestemmelse kan innebære diskriminering, forutsetter en drøftelse av en rekke problemstillinger. Her vil SMED kort nøye seg med å skissere hvorfor kristen formålsparagraf kan være problematisk i et diskrimineringsperspektiv:

- 1) Hva slags gode er et "barnehagetilbud"? Staten står friere når det gjelder tjenester den enkelte ikke er avhengig av, eller hvor det finnes alternative og likeverdige goder. Et tilbud om

barnehageplass i offentlig barnehage må etter SMEDs vurdering anses som et knapphetsgode.

- 2) Hvordan tolkes en kristen formålsparagraf? Hva er bestemmelsens reelle innhold? Et vesentlig spørsmål vil være om bestemmelsen primært har symbolverdi eller om den får direkte praktiske konsekvenser for barnehagens tilbud. Departementet har definert kristne grunnverdier til å omfatte en rekke felles humanistiske verdier og "kristen tro og lære". Den sistnevnte delen av definisjonen innebærer i praksis ikke kun at det er et verdisyn som skal ligge til grunn, men også kristen trosbekjennelse. Dette gjør formålsparagrafen mer problematisk i et diskrimineringsperspektiv.
- 3) Hvorledes gjennomføres en kristen formålsparagraf i praksis? Her kommer spørsmålet om pedagogisk plattform, praktisering av fritaksrett mv på spissen, samarbeid med foreldre med annet livssyn osv. Når det gjelder dette vil vi nøye oss med å vise til det som er sagt ovenfor i punkt 2, om forskrift til rammeplan for barnehagen. SMED mener at det kristen formålsparagraf er gjennomført uten at det er etablert formelle systemer for å ivareta tros- og livssynsminoriteter.

SMED kan ikke konkludere mht om en videreføring av kristen formålsparagraf og lovforslaget som helhet er i strid med statens plikt til å sikre at ingen diskrimineres på grunnlag av tro eller livssyn, men SMED mener at det er en reell mulighet for at dette kan skje. Dette begrunner vi særlig med at det ikke er etablert et formelt regelverk som skal ivareta tros- og livssynsminoriteter.

4. OPPSUMMERING – SMEDS ANBEFALING

SMED vil fremheve at det *ikke er nødvendig* med en "kristen formålsparagraf" for å sikre at barnehagen drives med utgangspunkt i normer som "ærlighet, toleranse, rettferdighet, tilgivelse og lignende". Dette er grunnverdier som deles av en rekke livssyn, både religiøse og sekulære. SMED vil her vise til synspunkter som fremkom – blant annet - i Vårt Land 08.12.04 i intervjuet med Erling Pettersen, se vedlegg.

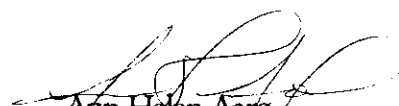
Generelt så mener SMED at det er svært uklokt å begrunne behovet for en kristen formålsparagraf med et behov for å sikre at barnehagene drives i samsvar med f eks etiske normer som ærlighet og toleranse. SMED mener at forslaget fra Peder Gravem ved MF – som Pettersen refererer til i vedlagte artikkel – er bedre. Forslaget sier at oppdragelsen i skolen skal

- 1) bygge på grunnleggende kristne og humanistiske verdier,
- 2) gi forståelse for verdier fra ulike kulturer og religioner, og
- 3) vise respekt for overbevisningen til elever og foreldre.

Når det gjelder det siste elementet i operasjonaliseringen av de såkalte kristne grunnverdier "den kristne tro og lære", er det utvilsomt ingen livssynsneutral verdiforankring. Denne verdiforankringen går lengre i retning av å gi et bestemt livssyn forrang enn f eks den tolkning som Høyesterett har gitt formålsbestemmelsen i opplæringslova § 1-2 (1). SMED vil fraråde departementet å gi "kristne grunnverdier" et innhold som viser til "den kristne tro og lære".

Med vennlig hilsen

Ella Ghosh
Kst daglig leder

Ann Hølen Aarø
Fagsjef rettshjelp

